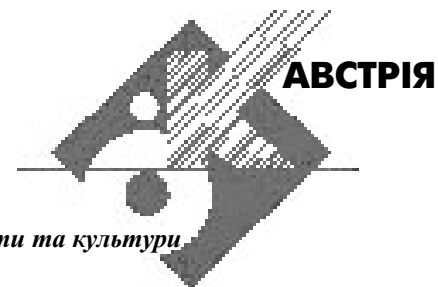

Ганс ГАЙДЕР

спеціально для "Просценіуму"

Українсько-австрійський центр
співробітництва з питань науки, освіти та культури

ПОЧАТОК ТЕАТРАЛЬНОГО СЕЗОНУ У ВІДНІ

Австрія святкує 200-ліття від дня народження актора та автора фарсів, безжального сатирика Йоганна Нестроя. Він увійшов в історію літератури як "віденський Аристофан". Його спосіб викриття людських слабкостей вражає ще й досі. Навіть цензура, скасована в Австрії лише 1918 р., додавала йому

у своєму невеличкому приміщенні *Каммершпілен* постановку однієї із маловідомих комедій Нестроя "Цвяшки і рукавиця".

Проте у Відні говорять не тільки про Нестроя, не про врешті-решт закінчене історико-критичне видання його фарсів, а про великого класика Гете.

У занедбаному фабричному цеху робітничого кварталу вже третій місяць поспіль цієї осені ставлять повний варіант "Фауста" Гете. Окрім відомої історії угоди з дияволом та історії кохання Гретхен з першої частини, виконується також друга, філософська частина світового твору. Вистава триває ... 21 годину. Її прем'єра відбулась у Ганновері, потім виконавці "Фауста" переїхали до Берліна. У Відні зараз перебуває Бруно Ганц, зірка німецького театру. Його Фауст надзвичайною виразністю та силою міміки викрешує іскри з тексту навіть там, де він звучить дуже сухо.

"Фауст" складає конкуренцію іншим виставам на великих драматичних сценах Відня. Мова про *Театр ін дер Йозефштадт* та *Фолькстеатр*, що орієнтовані на відвідувачів з кола освіченого бюргерства старшого чи молодшого покоління. Театральна ж богема та шукачі видовищ уникають такого репертуару, а підлітків від дванадцяти до дев'ятнадцяти років, які сидять перед екранами своїх домашніх моніторів, можна спокусити хіба що клубним життям, поп- та рок- музикою. Театр втрачає публіку. Навіть *Віденський Мюзикл* наповнюють відвідувачі, які прибувають на автобусах та поїздах з провінції. Вечір у столиці – для тих, кому не пощастило з географією...

І все ж найвизначніша сцена Австрії – в процесі виходу з глибокої кризи. У вересні 1999 р. із приходом Клауса Бахлера у *Бурттеатрі* розпочалась нова ера. Бахлер не актор, ані режисер, він – менеджер. До появи у *Бурттеатрі* він очолював менший із двох державних оперних театрів – *Фольксоперу*. Попередник Клаус Пайманн, який став директором 1986 р., залишив по собі нелегкий спадок. Він постійно провокував політичні дебати, через що мистецтво втрачало свою потугу, зате зростав організаційний хаос. Однак роль

Сцена з вистави "Талісман" Й. Нестроя, Бурттеатр, Відень.

наснаги. Давній провокативний жарт, гра з мовою – усе це сьогодні знову захоплює навіть дітей: сотні їх узяти участь у театральному конкурсі імені Нестроя, а на його закінчення вони показали власну сценічну версію фарсу "Навіжений".

Цікаво, що 14 вересня 2001 р. постановкою саме цього фарсу Нестроя відкрив новий театральний сезон Віденський *Бурттеатр*. В середині грудня у Віденському *Фолькстеатрі* відбудеться прем'єра вистави за Нестроевим "Талісманом". *Театр ін дер Йозефштадт*, третій за величиною театр Відня, готує

політичного мученика, який вважав, що його переслідують усі реакційні сили, не можна грати безконечно. Голова уряду, соціал-демократ Кліма, відповідальний і за сцени державних театрів, не продовжив терміну контракту з Пайманном. Останній повернувся на свою німецьку батьківщину, на посаду керівника *Берлінерансамблю*, колишнього славетного театру Брехта.

У першому сезоні Клаус Бахлер не намагався зробити багато. З постановки Андреаса Крігенбурга “Фієско” Шіллера тікали навіть прихильники театральних експериментів. Знову спалахнули суперечки довкола “німецького постановочного театру” – незмінна тема для австрійської публіки, починаючи з сімдесятих років. Ці дискусії живить страх перед втратою ідентичності, культурної своєрідності під тиском значно більшого, потужнішого німецького сусіда. Театральні традиції Австрії сягають своїм корінням глибоко в католицьке бароко, з притаманною йому чуттєвою радістю, музикальністю, мистецтвом перевтілення і на сцені, і в житті. Актор, мова, мелодія для віденського глядача важливіші, ніж інтелектуальні концепції. Він із трепетом прислухається до слів класиків; протривить “осучасненню”, до якого надто часто вдаються режисери задля оригінальності та епатажу. Типово німецький театр постановок – це спадок молодіжних бунтів 1968 р.

У другому сезоні К. Бахлера (2000/2001) у *Бургтеатрі* настали зміни.

Один із старих майстрів театральної режисури, Петер Цадек, влаштував постановкою п’єси Ібсена “Росмерсхольм” справжнє театральне свято на камерній сцені академічного *Бургтеатру*. Австрійський словенець Мартін Кусей – знаний на всіх німецьких сценах – відроджує патріархальну давнину, до якої вже давно ніхто не наважувався звернутись. У його постановці “Віра та батьківщина” Карла Шенгера (1867-1943), тірольського майстра сільських сюжетів, позначена яскравою еспресивністю.

Театри в столицях федеральних земель – Граці, Клагенфурті, Зальцбурзі та Інсбруку можуть завжди привернути увагу глядача певними постановками. Але в Австрії не їздять з одного театрального міста до іншого, навіть якщо це тільки сто кілометрів. Цікавість завжди задовольняється або не задовольняється вдома. Лише фестивалі ваблять публіку звідусіль. Театр Зальцбурга,

заснований 1920 р., володіє світовою музичною сценою, у драматичному ж мистецтві вже давно обмежується лише спільними постановками з митцями Берліна та Цюріха. “Право першої ночі” викуповується в інших, бідніших жанрів. Те, що належить до типово австрійської традиції, чого найбільше шукають туристи, – занедбують. Серед “забутих” – повчальні, мелодійні щодо мови та складні за сюжетом драми Гофманнсталея, Шніцлера, Нестроя, Раймунда. Сучасні австрійські автори на вітчизняних сценах мають менший успіх, аніж у вісімдесятих чи дев’яностих роках – коли репертуари завойовували Томас Бернгард, Петер Турріні, Ельфріде Єлінек, Вольфганг Бауер, Вернер Шваб.

Найновіша тенденція, яка має усунути брак нових спектаклів, – опрацювання великих прозових творів, таких як “Чарівна гора” Томаса Манна або “Людина без властивостей” Роберта Музіля.

Улітку 2000 р., на порозі нового тисячоліття, у вже давно збанкрутілому старому готелі-люкс у Семмерінгу відбулась постановка драми Карла Крауса “Останні дні людства”. Це була найбільша антивоєнна драма Австрії, яку ще ніколи не ставили у повному обсязі, книга на 800 сторінок з сотнями сцен. Дія багатьох із них відбувається на галицькому східному фронті, викриваючи жорстокість офіцерів, божевілья війни, криваву боротьбу за Перемишль.

Переклад з німецької Ольги Зань

Сцена з вистави “Альпійська заграва” П. Туріні, Бургтеатр, Відень.

